

Studia Bezpieczeństwa Narodowego
Zeszyt 36 (2025)
ISSN 2028-2677, s. 31-48
DOI: 10.37055/sbn/201745

Instytut Bezpieczeństwa i Obronności
Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

National Security Studies
Volume 36 (2025)
ISSN 2028-2677, pp. 31-48
DOI: 10.37055/sbn/201745

Institute of Security and Defense
Faculty of Security, Logistics and Management
Military University of Technology
in Warsaw

FORMY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACJI STUDENCKICH JAKO ELEMENT KSZTAŁTOWANIA KULTURY BEZPIECZEŃSTWA WŚRÓD SPOŁECZEŃSTWA – WNIOSKI Z DOŚWIADCZEŃ

FORMS OF ACTIVITY OF STUDENT ORGANIZATIONS AS AN ELEMENT OF SHAPING A SECURITY CULTURE IN SOCIETY – CONCLUSIONS FROM EXPERIENCE

Katarzyna AMROZY

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
ORCID: 0000-0002-2215-011X

Marta BANASIAK

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
ORCID: 0009-0009-2147-7135

Abstrakt: Kultura bezpieczeństwa odgrywa istotną rolę w budowaniu świadomości społecznej, a jej umiejętnie kształtowanie zyskuje na znaczeniu nie tylko wśród przedsiębiorstw o charakterze przemysłowym, ale także podmiotów publicznych. Celem artykułu jest zaprezentowanie inicjatyw podjętych przez studentów Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w kwestii kształtowania kultury bezpieczeństwa wśród społeczeństwa. Problem badawczy został zawarty w formie pytania: jakie formy działalności na rzecz kształtowania kultury bezpieczeństwa podejmują organizacje studenckie? Powstała hipoteza badawcza zakłada, że organizacje studenckie podejmują działania na rzecz kształtowania kultury bezpieczeństwa poprzez zaangażowanie w organizację oraz współorganizację inicjatyw ze służbami oraz podmiotami współpracującymi, takich jak: spotkania, seminaria, kursy. Główne metody badawcza zastosowana w pracy to jakościowa analiza treści oraz studium przypadku (*case study*). Główny wniosek: aktywność organizacji studenckich jest w stanie oddziaływać na rozwój kultury bezpieczeństwa wśród społeczności.

Abstract: Security culture plays an important role in building social awareness, and its skillful shaping is gaining importance not only among industrial enterprises, but also public entities. The aim of the article is to present the initiatives undertaken by students of the Faculty of Political Science and Security Studies of Nicolaus Copernicus University in Toruń in the matter of shaping a security culture

among society. The research problem was formulated in the form of a question: what forms of activity to shape a security culture are undertaken by student organizations? The research hypothesis has been formulated suggesting that student organizations engage in shaping a culture of security by organizing and co-organizing initiatives with security services and cooperating entities, such as meetings, seminars, and courses. The main research methods used in the work are qualitative content analysis, and a case study. Main conclusion: the activity of student organizations can influence the development of a culture of security among communities.

Słowa kluczowe: organizacje studenckie, kultura bezpieczeństwa, współpraca ze służbami, uczelnie, koła naukowe.

Keywords: student organizations, safety culture, cooperation with the services, universities, research groups.

Wprowadzenie

Wśród pojawiających się coraz to nowszych zagrożeń wojennych, hybrydowych, kryminalnych itd., konieczne staje się wypracowywanie postaw społecznych, mających szczególne znaczenie w kształtowaniu bezpieczeństwa. Działania te, kojarzone z profilaktyką, mają na celu zapobieganie powstawaniu zagrożeniom, wykraczającym poza moralne oraz etyczne normy, przyjęte w danym społeczeństwie (Skubisz 2018, s. 91). Wobec powyższego, umiejętność formowania wartości, założeń oraz norm w obrębie kultury bezpieczeństwa powinno wdrażać się już we wczesnych etapach systemu szkolnictwa podstawowego, jak również szkolnictwa wyższego. Ciągłość ta przejawia się między innymi poprzez prowadzoną działalność studenckich kół naukowych, umożliwiających zdobycie praktycznej wiedzy w obrębie danej dyscypliny naukowej.

Celem artykułu jest dokonanie oceny działań oraz inicjatyw podjętych przez studentów Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w kwestii kształtowania kultury bezpieczeństwa wśród społeczeństwa. Na potrzeby artykułu sformułowano następujący problem badawczy: Jakie działania na rzecz kształtowania kultury bezpieczeństwa podejmują organizacje studenckie? Wobec powyższego postawiona hipoteza wskazuje, że organizacje studenckie podejmują działania na rzecz kształtowania kultury bezpieczeństwa poprzez zaangażowanie w organizacje oraz współorganizacje inicjatyw ze służbami i podmiotami współpracującymi. Obszar badawczy w zakresie przedmiotowym bazować będzie na działaniach Koła Naukowego Służb Mundurowych podjętych w zakresie kształtowania kultury bezpieczeństwa wśród studentów WNoPiB. Zakres podmiotowy uwzględni Koło jako organizację zrzeszającą studentów oraz współpracujące z WNoPiB formacje mundurowe oraz pozostałych partnerów. Zakres aspektowy artykułu koncentruje się na podjętych w zakresie kształtowania kultury bezpieczeństwa inicjatywach, realizowanych wyjazdów studyjnych, warsztatów naukowych, seminariów etc. Temporalny i terytorialny obszar obejmuje funkcjonowanie Koła Naukowego Służb Mundurowych działającego przy Instytucie Nauki

o Bezpieczeństwie Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, w latach 2022-2024.

Ocena stanu wiedzy

Wykorzystywanie potencjału organizacji studenckich w procesie kształtowania kultury bezpieczeństwa jest zagadnieniem, któremu nie poświęca się dostatecznej uwagi. Większość dostępnej literatury przedmiotu odnosi się głównie do procesu budowania edukacji dla bezpieczeństwa, która w późniejszych etapach przekładać się może na kulturę bezpieczeństwa (Hołyst 2017; Włodarczyk, Sadowska-Wieciech, Rokitowska 2018; Wiśniewska-Paź 2018a, 2018b, 2020, 2022; Chojnacki 2022). Widoczne są także publikacje, które częściowo odnoszą się do podejmowanej problematyki działalności organizacji studenckich (Majchrzak, Zbaraszewska 2018; Boryczko, Kurcz 2014; Wróblewska 2013).

Z zakresu samego wątku kultury bezpieczeństwa odnaleźć można szereg publikacji, które nawiązują do tematyki budowania potencjału przedsiębiorstw, stanowiącego podstawę ku prawidłowemu zarządzaniu z uwzględnieniem BHP (Żurkowski 2015; Studenski 2000; Milczarek 2000; Oleszak 2014; Ejdys 2010). Warte uwagi są także publikacje opisujące kulturę bezpieczeństwa informacyjnego (Batorowska 2018, 2021; Józefowicz 2016; Ważniewska 2022; Krzewiak 2023). Zasadność tych opracowań uzasadnia fakt, dynamicznie rozwijającego się postępu technologicznego, a także praktykowanej przez Federację Rosyjską wojny kognitywnej względem polskiego społeczeństwa. Kognitywny wymiar wojny, zakłada „zastosowanie dezinformacji, środków politycznych, ekonomicznych, humanitarnych i innych niemilitarnych przedsięwzięć w celu kształtowania wewnętrznych procesów politycznych w kraju przeciwnika” (Olechowski 2022, s. 30). Dlatego też, wypracowanie kultury bezpieczeństwa informacyjnego należy uznać za kluczowy punkt odniesienia w procesie budowania edukacyjnego potencjału w społeczeństwie, narażonym na dezinformację oraz *fake newsy*.

Wśród literatury przedmiotu, która w sposób kompleksowy odnosi się do tematyki szeroko pojmowanej kultury bezpieczeństwa uwzględnić można publikacje autorstwa oraz współautorstwa Mariana Cieślarczyka. Zawarte w nich wieloaspektowe pojęcie kultury bezpieczeństwa stało się podwaliną do opracowań z bogatym zasobem informacji (Cieślarczyk 2010; Cieślarczyk, Filipek, Świdorski, Ważniewska 2014; Cieślarczyk, Filipek 2016; Cieślarczyk, Filipek, Grzywacz, Jarmoszko, Kalinowski, Smitkowski, Świdorski 2015; Filipek, Gałek 2014).

Metodyka badań

Na potrzeby artykułu wykorzystano jakościową analizę treści oraz studium przypadku jako główne metody badawcze. Zastosowanie jakościowej analizy treści wynika szczególnie z jej obiektywności „przestrzegania przez wszystkich badaczy tych samych, jasno określonych reguł gwarantujących, że różni badacze uzyskują takie same rezultaty z analizowania takich samych przekazów czy dokumentów” (Frankfort-Nachmias, Nachmias 2001, s. 342). Pozwoliła ona także na przeanalizowanie źródeł pierwotnych oraz wtórnych wybranej problematyki. Wykorzystane w artykule dane oraz informacje pochodzące z witryn internetowych służb oraz podmiotów wspierających mieszczą się w rodzaju źródeł zapisanych w postaci ciągłej. Zapisy w postaci ciągłej „prowadzone przez instytucje stały się w wyniku gromadzenia danych przez władze na wszystkich szczeblach i przez grupy interesów oraz instytuty badawcze zajmujące się sprawami publicznymi bogatym źródłem danych politycznych” (Buttolph-Johnson, Reynolds, Mycoff 2010, s. 312). Analiza treści odnosiła się do zawartych informacji w witrynach internetowych związanych z kulturą bezpieczeństwa przez służby i podmioty wspierające. Jednocześnie pozwoliła na zweryfikowanie składowych elementów, koniecznych do prowadzenia przez organizacje studenckie działalności edukacyjnych. Kryterium zasadnym jakościowej analizy treści, na który autorki zwróciły szczególną uwagę było unikanie prac zawierających nadmierną tendencję do autocytowania. Zabieg ten, zasadny z punktu widzenia powiązania między badaniami, w pewnych momentach przypominał celowe nabijanie wskaźników bibliometrycznych, niżeli realnego powiązania z przedmiotem badawczym, jakim było kształtowanie kultury bezpieczeństwa bądź edukacji dla bezpieczeństwa. Wobec powyższego skoncentrowano się na analizie treści udostępnianych przez służby oraz podmioty współpracujące z Kołem Naukowym Służb Mundurowych - szczególnie publicznych sprawozdaniach publikowanych w witrynach internetowych.

Wykorzystanie w artykule studium przypadku pozwala skoncentrować się na zrozumieniu dynamiki konkretnego celu analizy, jednocześnie ułatwia zrozumienie danego zjawiska oraz jego kontekstu sytuacyjnego (Kožuch, Marzec 2014, s. 33). Metoda ta pozwala także dostarczyć informacji na temat konkretnej jednostki, grupy oraz instytucji (w kontekście niniejszego tekstu – organizacji studenckiej), wobec czego otrzymuje się oryginalne spojrzenie na przedmiot badawczy. W kontekście niniejszego artykułu, metoda studium przypadku została wykorzystana bazując na przykładzie działalności studenckiego Koła Naukowego Służb Mundurowych funkcjonującego na Wydziale Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Skoncentrowano się szczególnie na inicjatywach, mogących przyczynić się do kształtowania kultury bezpieczeństwa wśród studentów, wynikających między innymi z współpracy ze służbami mundurowymi. Dane uzyskane do opisu przypadku zostały wykorzystane metodą obserwacji uczestniczącej oraz

analizy dokumentów, pozyskanych głównie z mediów społecznościowych omawianej organizacji studenckiej.

Kultura bezpieczeństwa i jej znaczenie – treść główna

Pierwsze informacje na temat kultury bezpieczeństwa zawarto w raportach na temat Katastrofy w Czarnobylskiej Elektrowni Jądrowej z 1986 roku (zob. Atomic Energy Agency, 1986). Uwzględniono w nich, że niewypracowanie przez podmioty dowodzące kultury bezpieczeństwa na wczesnych etapach funkcjonowania Elektrowni, stanowić mogło przyczynę awarii (Stankiewicz, Sznajder 2010, s. 16). Wypadek ten, a wraz z nim powstałe negatywne konsekwencje społeczne, ekonomiczne, ekologiczne itd., stały się podwaliną pod budowanie szeroko pojmowanej koncepcji kultury bezpieczeństwa, nie tylko pod względem przedsiębiorstw, ale także poczucia bezpieczeństwa prywatnych jednostek. To właśnie umiejętność pojmowania szerokiej gamy ryzyka, a także przekładania nabytej wiedzy oraz doświadczeń na odczuwalny poziom bezpieczeństwa, stanowią istotne komponenty omawianego przedmiotu badawczego niniejszego artykułu.

Kulturę bezpieczeństwa można definiować jako „wzór podstawowych założeń, wartości, norm, reguł, symboli i przekonań, wpływających na sposób postrzegania wyzwań, szans i (lub) zagrożeń, a także sposób odczuwania bezpieczeństwa i myślenia o nim oraz związany z tym sposób zachowania i działań (współdziałania) podmiotów [bezpieczeństwa], w różny sposób przez te podmioty »wyuczonych« i wyartykułowanych w procesach szeroko rozumianej edukacji, w tym również w naturalnych procesach wewnętrznej integracji i zewnętrznej adaptacji oraz w innych procesach organizacyjnych, a także w procesie umacniania szeroko (nie tylko militarnie) rozumianej obronności, służących w miarę harmonijnemu rozwojowi tych podmiotów i osiąganiu przez nie najszerzej rozumianego bezpieczeństwa, z pożytkiem dla siebie, ale i otoczenia” (Cieślarczyk 2010, s. 210). Łączy w swojej strukturze nie tylko kwestie budowania obronności obywatelskiej na bazie materialnych czynników, ale także wpływa na społeczną świadomość jednostki oraz grupy. Pozwalając tym samym na wykreowanie autonomicznych czynności w przypadku poczucia utarty bezpieczeństwa.

W składowych komponentach kultury bezpieczeństwa według Mariana Cieślarczyka uwzględnia się trzy filary. Są to:

- filar mentalno-duchowy – o charakterze indywidualnym;
- filar organizacyjno-prawny – o charakterze społecznym;
- filar materialny – o charakterze fizyczny (Piwowarski 2016, s. 39).

Każdy z nich zgodnie z powyższą koncepcją uzupełnia się naprzemiennie (Piwowarski, Czajkowski 2016, s. 145). Dąży się wobec tego do postrzegania kultury bezpieczeństwa w interdyscyplinarny sposób. Uznać więc można, że „kulturę

bezpieczeństwa tworzą kulturowe wzory ludzkiego myślenia o bezpieczeństwie, zamysłów projektujących i preparacyjnych oraz wielostronnych działań na rzecz jego osiągnięcia przy wykorzystaniu wcześniej wykreowanych i kreowanych na aktualny użytek artefaktów” (Jarmoszko 2010, s. 101-114). Umiejętność wdrażania kultury bezpieczeństwa w codzienne czynności usprawnia dostrzeganie zagrożeń, których współczesna specyfika znacząco utrudnia ich weryfikację (Kleer, Kleiber 2015, s. 13). Wśród pozostałych komponentów można uwzględnić: wzrost zaangażowania w kwestie bezpieczeństwa i środków ochrony; minimalizację naruszeń przepisów BHP; zwiększanie świadomości społeczeństwa odnośnie do identyfikacji oraz zgłaszania zagrożeń (ICAO, *Security Culture*, 2024).

Kulturę bezpieczeństwa można postrzegać jako składowy element systemu bezpieczeństwa, który oddziałuje na takie obszary jak: bezpieczeństwo zdrowotne; bezpieczeństwo ekologiczne; bezpieczeństwo ekonomiczne; bezpieczeństwo gospodarcze; bezpieczeństwo publiczne; bezpieczeństwo militarne; bezpieczeństwo informacyjne; bezpieczeństwo kulturowe; bezpieczeństwo polityczne (Cieślarczyk, Filipek, Świderski, Ważniewska 2014, s. 23). Co istotne, w poszczególnych elementach systemu bezpieczeństwa niektóre zagrożenia mogą się powielać. Jednak w kontekście kultury bezpieczeństwa główną rolę odgrywać może hierarchizacja, wobec której rangę ewentualnego zagrożenia wyznaczają zupełnie inne czynniki (przykładowo: globalizacja, patologie społeczne, rozwój technologiczny etc.) (Kaczmarczyk, Bogucka 2022, s. 151-162). Mimo to, elementem scalającym wszystkie obszary jest chęć ciągłego podnoszenia jakości kultury bezpieczeństwa, która „jest związana z wysoką wartością przypisywaną zdrowiu i życiu ludzkiemu oraz utrzymywaniem granicy między niezbędnym ryzykiem, które jest nieodłącznym elementem życia i rozwoju, a zapewnieniem bezpieczeństwa i ochrony przed zagrożeniami” (Stankiewicz, Sznajder, s.17).

Znaczącą rolę w kształtowaniu kultury bezpieczeństwa przedsiębiorstw, ale i pojedynczych jednostek odgrywają podnoszące kwalifikacje i weryfikujące posiadaną już wiedzę kursy i szkolenia. Działania te, ukierunkowane są głównie na podnoszenie kompetencji oraz świadomości na ryzyka, wpływając tym samym na postrzeganie bezpieczeństwa a także obronności. Namacalną rolę w tym zakresie odgrywa także wprowadzana na wczesnych etapach szkolnictwa edukacja dla bezpieczeństwa, która gwarantować ma uzyskanie podstawowej wiedzy związanej z szeroko pojmowanym bezpieczeństwem (Oleszak 2014, s. 47). Jej realizacja przybierać może postać:

- edukacji formalnej – odnoszącej się do zaprojektowanych form kształcenia, w takich instytucjach jak przedszkola, szkoły podstawowe oraz ponadpodstawowe i uczelnie wyższe, gdzie realizuje się uniwersalny program kształcenia, oparty na ogólnych wymogach (Włodarczyk, Sadowska-Wieczek, Rokitowska 2018, s. 76);

- edukacji nieformalnej – czyli działań realizowanych w celu poszerzenia wiedzy i nabytych już kwalifikacji, prowadzonych bez odgórnej ustawowo kontroli systemu szkolnego, realizowanych za pomocą kursów oraz szkoleń, celem kształcenia postaw i wartości (Grabowska-Lepczak 2017, s. 8);
- edukacji pozaformalnej – zbliżonej w formule do nieformalnej, z tą różnicą, że powinna odbywać się z udziałem osób uprawnionych, tj. pracownika oświaty bądź instruktora (*Pojęcia stosowane w statystyce publicznej*, 2024).

Działalność studenckich kół naukowych

Warto podkreślić, iż koncentracja na edukacji tylko w postaci formalnej powoduje jej zawężenie do konkretnych ram, wymogów oraz organu kierującego. Z kolei w „wymiarze pozaformalnym i nieformalnym w większości przypadków wykładowcą, instruktorem, osobą szkolącą lub projektującą ofertę edukacyjną może być praktycznie każdy” (Włodarczyk, Sadowska-Wieciech, Rokitowska 2018, s. 77). Wobec powyższego, skuteczną metodą prowadzenia edukacji, która przekłada się na kształtowanie kultury bezpieczeństwa wśród docelowej grupy (w przypadku niniejszego artykułu – studentów uczelni wyższych) jest umiejętne łączenie wymienionych postaci. Działanie to jest jednak problematyczne w realizacji, a najbliższą tego typu formułę spełnić mogą studenckie koła naukowe. To właśnie organizacje studenckie, które pomimo *stricte* formalnej postaci, często w praktyce poprzez prowadzone kursy, warsztaty, konferencje mogą mieścić się w ramach edukacji nieformalnej.

Koła naukowe w świetle prawa funkcjonują na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668, z późn. zm.), zarządzeń wydawanych przez uczelnie oraz wewnętrznych regulaminów. Wśród głównych determinantów, wpływających na członkostwo w strukturach kół naukowych można uwzględnić:

- „możliwość pogłębiania wiedzy i własnych zainteresowań;
- organizacja i udział w różnego rodzaju inicjatywach, tj. konferencjach, sympozjach, warsztatach, szkoleniach, webinarach itp.;
- perspektywy nawiązania współpracy z otoczeniem lokalnym, w tym z potencjalnymi pracodawcami;
- zdobycie nowych umiejętności i doświadczeń praktycznych” (Majchrzak, Zbaraszewska, *Perspektywy studenckich kół naukowych*, 2024).

Promowanie kultury bezpieczeństwa w instytucjach oświaty należy uznawać za czynnik wpływający na socjalizację uczniów (Błaszczak, Chojnacki 2018, s. 421). Działania te znajdują zastosowanie nie tylko w szkołach ponadpodstawowych, ale jak wspomniano powyżej, szkolnictwie wyższych. Za przykład mogą posłużyć studenci Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a szczególnie działające na jego terenie studenckie Koło Naukowe Służb

Mundurowych. Jednostka wydziału pod wskazaną nazwą funkcjonuje od 2019 roku (wcześniej był to Wydział Politologii i Stosunków Międzynarodowych). W swojej ofercie proponuje takie kierunki jak: bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, politologia, stosunki międzynarodowe oraz *International Politics and Diplomacy* (Programy studiów i efekty kształcenia, 2024). Zgodnie z danymi na dzień 18.12.2024 na Wydziale kształci się 616 studentów (w tym także osoby z innych państw).

Tabela 1. Liczba studentów Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie oraz członków Koła Naukowego Służb Mundurowych stan na rok akademicki 2024/2025

KIERUNEK	LICZBA STUDENTÓW	LICZBA STUDENTÓW NALEŻĄCYCH DO KOŁA NAUKOWEGO SŁUŻB MUNDUROWYCH
BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE	75	14
BEZPIECZEŃSTWO WENĘTRZNE	271	19
STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE	161	14
POLITOLOGIA	77	5
INTERNATIONAL POLITICS AND DIPLOMACY	32	3
RAZEM	616	55

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów uzyskanych z dziekanatu Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz ankiety przeprowadzonej wśród członków Koła Naukowego Służb Mundurowych

Należy zauważyć, że od co najmniej kilku lat niektóre służby prowadzą intensywne działania, za pomocą których próbują docierać do szerszego grona odbiorców. Jedną z takich form aktywności są spotkania ze studentami (w szerszym ujęciu - z uczniami, przedszkolakami, seniorami). Dla służb spotkania ze studentami, zwłaszcza na kierunkach istotnych z punktu widzenia ich specyfiki, mogą pełnić kilka funkcji, a zarazem korzyści. Po pierwsze, edukacyjną, kiedy to funkcjonariusze przekazują istotne informacje na temat swojej formacji oraz tematów, jakimi się zajmują (przykładowo edukacja terrorystyczna, kryminalistyka). W ten sposób szerzy się lub zwiększa świadomość zagrożeń wśród studentów. Zdobyta przez nich wiedza oraz umiejętności pozwalają na wzbogacenie treści, z jakimi mają do czynienia podczas zajęć. Po drugie, mogą służyć do celów rekrutacyjnych, zarówno w zakresie opisu przebiegu postępowania, jak i zachęcania do wyboru takiej ścieżki kariery. Za pomocą szerokiego spektrum działań służby oddziałują na młodych odbiorców,

ale i same mogą czerpać z tego korzyści. Innym sposobem przyciągania nowych osób w mundurowe szeregi jest odbywanie przez studentów praktyk w wybranych instytucjach. Ich głównym zadaniem jest przedstawienie praktycznych aspektów zagadnień, z jakimi zapoznają się podczas zajęć dydaktycznych (w zakresie, w jakim jest to możliwe) oraz zaprezentowanie zakresu, charakteru, struktury i procedur działania jednostek, co może stanowić podwalinę do podjęcia w przyszłości określonej ścieżki zawodowej.

Działalność Koła Naukowego Służb Mundurowych w latach 2022-2024 – wyniki i dyskusja

Opisywane Koło Naukowe Służb Mundurowych, działające przy Instytucie Nauk o Bezpieczeństwie Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie UMK, powstało z inicjatywy studentów w 2021 roku (*Organizacje studenckie i organizacje doktorantów*, 2024). Zgodnie ze statutem KNSM za główne cele i zadania uznano (Statut Studenckiego Koła Naukowego Służb Mundurowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, art. 2.):

- „popularyzacje wiedzy o działalności służb mundurowych;
- organizacje debat, konferencji naukowych, promowanie prac badawczych na temat związany z służbami mundurowymi;
- organizowanie spotkań z funkcjonariuszami służb mundurowych;
- pogłębianie wiedzy o służbach mundurowych, bezpieczeństwie, wyzwaniach stojących przed służbami mundurowymi;
- organizacje obozów sportowych, aktywizacje społeczności akademickiej w zakresie edukacji dla bezpieczeństwa;
- organizacje wyjazdów studenckich, wizyt w instytucjach zajmujących się bezpieczeństwem;
- wsparcie w organizacji praktyk studenckich w służbach mundurowych;
- integracje środowiska studenckiego, szerzenie dobrej i przyjacielskiej atmosfery;
- dbałość o pozytywny wizerunek Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie.

Prowadzona przez Koło działalność koncentruje się na przybliżeniu praktycznej wiedzy w zakresie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa. Jak wskazuje opis organizacji na stronie uczelni: „zajmujemy się popularyzacją wiedzy o działalności polskich służb mundurowych. Działamy zarówno w murach Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie, organizując spotkania z funkcjonariuszami, jak i poza terenem uczelni, uczestnicząc w wizytach studyjnych, konferencjach” (*Koła i kluby naukowe na UMK*, 2024).

Koło Naukowe Służb Mundurowych od 2022 roku brało udział w różnych inicjatywach z następującymi służbami oraz podległymi im jednostkami: Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencją Wywiadu, Policją (Komenda Miejska w Toruniu), Strażą Graniczną (Placówka SG w Bydgoszczy), Służbą Więzienną, Państwową Strażą Pożarną, Siłami Zbrojnymi (przede wszystkim z Wojskami Obrony Terytorialnej). Ponadto, realizowano spotkania ze Służbą Celno-Skarbową oraz Krajową Administracją Skarbową, Służbą Ochrony Państwa, Strażą Miejską w Toruniu. Niektóre z tych wydarzeń były otwarte także dla innych studentów Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie UMK.

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (w ramach ABW funkcjonowało Centrum Prewencji Terrorystycznej, lecz od 2024 roku Centrum Antyterrorystyczne ABW przejęło jego zadania) przeprowadza szkolenia oraz wykłady z zakresu zagrożeń o charakterze terrorystycznym oraz ich profilaktyki. Działania te wspomagają promowanie „wiedzy na temat możliwości zapobiegania niekorzystnym – z punktu widzenia bezpieczeństwa – zdarzeniom” (*CPT ABW dba o świadomość antyterrorystyczną*, 2024). Co istotne, z punktu widzenia niniejszego artykułu, wpisuje się to w misję jednostki, jaką jest „kształtowanie kultury bezpieczeństwa poprzez budowanie świadomości antyterrorystycznej w społeczeństwie” (*Centrum Prewencji Terrorystycznej to jednostka Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego zajmująca się w szeroko pojętą profilaktyką antyterrorystyczną*, 2024). Studenci oraz pracownicy WNoPiB mieli także możliwość zrobienia szkolenia *online* z zakresu profilaktyki antyterrorystycznej. W 2023 roku wykonało je 110 osób, a na rok 2025 zapisało się już ponad 60 osób.

Agencja Wywiadu, na zaproszenie Koła, przeprowadziła wykłady zatytułowane „Atak socjotechniczny – poradnik praktyczny” (Post Agencji Wywiadu z dnia 15.04.2024) oraz „OSINT – Nie lekceważ białego wywiadu”. Spotkania te stanowiły istotne źródło wiedzy dla studentów, głównie ze względu na dynamiczny rozwój przestępczości w strefie cybernetycznej. Próby wyłudzeń poufnych danych lub korzyści finansowych z wykorzystaniem przez sprawców danych innej osoby, to przestępstwa których wykrywalność, a także identyfikacja jest szczególnie trudna dla służb (*Obywatelu, przed cyberatakiem broń się sam*, 2023). Mogą także stanowić wyzwania pod kątem zagrożeń wywiadowczych. Wydarzenia te jednocześnie były połączone ze spotkaniami dotyczącymi rekrutacji do tej służby specjalnej.

Na Komisariacie Policji Toruń-Podgórz zorganizowano zajęcia na strzelnicy (Bocian, *Policjanci zaprosili studentów na strzelnicę*, 2024), gdzie członkowie Koła oraz inni studenci wydziału mieli możliwość zapoznania się z podstawami obsługi broni, zasadami jej bezpiecznego użytkowania oraz skorzystania z wirtualnej strzelnicy. Warsztaty te dały możliwość przedyskutowania z policjantami zagadnień związanych ze środkami przymusu bezpośredniego oraz specyfiki obowiązków funkcjonariuszy zdających broń po wykonaniu zadań służbowych. Inicjatywą mającą praktyczne zastosowanie były także przeprowadzone przez policjantów w murach

WNoPiB warsztaty kryminalistyczne, które pozwoliły przybliżyć wiedzę z zakresu identyfikacji śladów kryminalistycznych podczas oględzin miejsca przestępstwa (Pypczyński, *Spotkanie policjantów ze studentami Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie UMK*, 2024). Było to uzupełnienie treści zajęciowych, z jakimi studenci z kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne zapoznają się na zajęciach z kryminalistyki.

Kolejną służbą, która chętnie angażuje się w kształtowanie studenckiej kultury bezpieczeństwa, jest Straż Graniczna, a dokładniej Placówka Straży Granicznej w Bydgoszczy (podległa Nadwiślańskiemu Oddziałowi SG). Poza licznymi wykładami, przeprowadzanymi przez funkcjonariuszy tej służby, dotyczącymi głównie ochrony granic w portach lotniczych, w 2023 roku studenci z Koła Naukowego Służb Mundurowych wizytowali bydgoskie lotnisko (Post KNSM z dnia 28.03.2023). Zarówno Koło, jak i Wydział, zostali także partnerami II Krajowej Konferencji Naukowej organizowanej na Akademii Sztuki Wojennej z okazji 100-lecia powstania Korpusu Ochrony Pogranicza (*Ochrona granic RP wczoraj i dziś – 100 lat doświadczeń wobec wyzwań współczesności*, 2024). Tematyka tego wydarzenia, ze względu na charakter współczesnych zagrożeń granicznych, wydaje się tym bardziej istotna. Powiązaniem z tym projektem jest konkurs wiedzy o bezpieczeństwie granic II RP, który zostanie przeprowadzony w 2025 roku, a jego adresatem są szkoły ponadpodstawowe z województwa kujawsko-pomorskiego (*Konkurs wiedzy o bezpieczeństwie granic II RP – w 100-lecie Korpusu Ochrony Pogranicza dla uczniów szkół ponadpodstawowych Województwa Kujawsko-Pomorskiego*, 2024).

Członkowie Koła mieli możliwość wizytowania dwóch placówek Służby Więziennej – Oddziału Zewnętrzny Zakładu Karnego w Toruniu (słynnego „Okrągłaka”; Post KNSM z dnia 9.11.2024) oraz Zakładu Karnego nr 1 w Grudziądzu (Kamińska, *Spotkanie ze studentami*, 2024). Przedsięwzięcia te przybliżyły tematykę pracy funkcjonariuszy z kobietami osadzonymi w Domu dla Matki, a także zobaczenia „od wewnątrz” pracy osadzonych w znajdującym się na terenie zakładu szwalni PHU SARA (*Zwiększamy zatrudnienie*, 2024). Wizytowanie słynnego toruńskiego „Okrągłaka”, było okazją do zapoznania się z warunkami pracy funkcjonariuszy tej służby, ale i do bezpośredniego zetknięcia się z budową więzienia na wzór projektu Panoptikonu Jeremy’ego Bentham’a. Podczas wizyty na Wydziale, w ramach cyklu „Dzień z Mundurem”, funkcjonariusze tej służby wyjaśniali także zasady funkcjonowania dozoru elektronicznego (Post KNSM z dnia 14.11.2024).

Intensywne działania edukacyjno-rekrutacyjne prowadzą podmioty wojskowe. Studenci są zachęceni do przystępowania do programu o nazwie Legia Akademicka, działającego na UMK od 2017 roku (*Legia Akademicka*, 2024). Także Wojskowe Centrum Rekrutacji organizuje spotkania, w trakcie których prezentowane są ścieżki kariery w tym zawodzie.

Ponadto, Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie UMK oraz Koło Naukowe Służb Mundurowych rozwijają współpracę z Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych, mającym swoją siedzibę w Bydgoszczy. Te działania dotyczą przede

wszystkim prowadzenia przez Centrum wykładów, seminariów (współprowadzone z innymi podmiotami: „Wojna w Ukrainie okiem wojskowych” oraz „Dokąd zmierza wojna? Geopolityczne uwarunkowania wojny rosyjsko-ukraińskiej”), ale i wyjazdów studyjnych dla członków Koła.

Współpraca Wojsk Obrony Terytorialnej jest związana z podpisanym w 2021 roku porozumieniem pomiędzy 8. Kujawsko-Pomorską Brygadą Obrony Terytorialnej a Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu. Dzięki temu zorganizowano między innymi wyjście do 81. Batalionu Lekkiej Piechoty WOT w Toruniu, gdzie odbył się pokaz bazy koszarowo-szkoleniowej tej jednostki oraz szkolenia taktycznego żołnierzy. Po przewiezieniu studentów na poligon ciężarówkami wojskowymi odbyło się dla nich szkolenie proobronne (z zakresu strzelectwa, topografii i zagadnień inżynieryjno-saperskich). Żołnierze WOT zajmują się także szerzeniem wśród studentów wiedzy na temat medycyny pola walki oraz wyzwań związanych z pierwszą pomocą.

Wymienione powyżej służby zaangażowały się również we współorganizowanie Dni otwartych dla klas mundurowych, które były dwukrotnie przeprowadzane na Wydziale Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie UMK – w listopadzie 2023 roku (Górski, *Czym jest kryminalistyka i co żołnierz ma w plecaku? Warsztaty dla szkół mundurowych na UMK*, 2024) oraz w kwietniu 2024 roku). W tych przedsięwzięciach skierowanych do uczniów głównie z toruńskich szkół ponadpodstawowych, wzięły również udział placówki z Grudziądza – być może w przyszłości ta formuła zostanie rozszerzona. Celem tej inicjatywy była zarówno promocja Wydziału i oferowanych tam kierunków (bezpieczeństwo wewnętrzne, bezpieczeństwo narodowe, stosunki międzynarodowe, politologia, *International Politics and Diplomacy*), ale i zaprezentowanie młodzieży wybranych zagadnień. Wykładowcy skupili się między innymi na bezpieczeństwie informacyjnym funkcjonowania w mediach społecznościowych, przeprowadzili grę decyzyjną „Pokój na Bliskim Wschodzie”, wygłoszono wykład „Nowy ład międzynarodowy – świat wielobiegunowy i policentryczny?” (*Bezpieczeństwo na warsztatach*, 2024). Natomiast toruńska Straż Miejska pokazała działania Patrolu Eko w zakresie kontroli czystości powietrza, strażacy zaprezentowali sprzętu ratownictwa chemicznego, a żołnierze WOT zajęli się zagadnieniem ratownictwa medycznego na współczesnym polu walki.

Członkowie Koła Naukowego Służb Mundurowych podejmują również inne działania na rzecz kreowania kultury bezpieczeństwa, nie tylko z formacjami mundurowymi. Należy tutaj wymienić między innymi następujące inicjatywy. Spotkania z prywatnymi detektywami, prezentujące informacje na temat tego zawodu i podejmowanych przez nich spraw. Prowadzenie seminariów eksperckich, poświęconych ekstremizmowi oraz radykalizmowi, a drugi motywom powstawania i rozpoznawania działań terrorystycznych. Inny wykładowca Wydziału, mający uprawnienia instruktorskie, podjął się przeprowadzenia szkolenia strzeleckiego dla chętnych osób z Koła. Z kolei Instytut Technologii Społeczno-Politycznych „Kybernetes”, w ramach

projektu „Od informacji do decyzji”, przygotowało warsztaty analityczne dla osób zainteresowanych analizą danych, prognozowaniem oraz wykorzystaniem sztucznej inteligencji w pracy naukowej, badawczej i analitycznej. Zostały one poprzedzone wyjazdem studyjnym do polskiego Sejmu (Post KNSM z dnia 30.04.2024).

W tej części artykułu zaprezentowano główne działania Koła Naukowego Służb Mundurowych, które mogą się przyczyniać do budowania i rozwijania kultury bezpieczeństwa, nie tylko wśród studentów Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie UMK. Także inne organizacje studenckie podejmują działania na rzecz lokalnych społeczności, ale i potrafią współpracować ze sobą, w celu tworzenia inicjatyw, które swoim obszarem będą trafiać do szerszego grona odbiorców.

Wnioski

Na bazie przykładów przytoczonych w artykule można wysnuć wniosek, iż aktywność organizacji studenckich jest w stanie oddziaływać na rozwój kultury bezpieczeństwa wśród społeczności. Szerokie spektrum działalności Koła Naukowego Służb Mundurowych – od warsztatów, seminariów, po wyjazdy studyjne i zajęcia praktyczne – pozwala studentom na zdobywanie wiedzy, która może im się przydać nie tylko w życiu zawodowym, ale i podczas codziennego funkcjonowania. Studenci mają szansę na wzbogacenie treści, jakie uzyskują podczas zajęć na kierunkach prowadzonych na Wydziale. Współpraca z różnymi podmiotami, takimi jak służby mundurowe oraz instytucje związane z bezpieczeństwem, może stanowić odpowiedź na współczesne wyzwania i w pewien sposób przygotowywać ludzi do odpowiedniego reagowania. Nie byłoby to możliwe bez zaangażowania funkcjonariuszy, którzy w ten sposób edukują i kształtują odpowiednie postawy. Warto zaznaczyć, iż inicjatywy organizowane przez organizacje studenckie nie muszą ograniczać się tylko do działalności względem lokalnej społeczności akademickiej. Coraz częściej dążą one do osiągnięcia międzyuniwersyteckiej współpracy studenckich kół naukowych, efektem czego mogą być nie tylko warsztaty oraz debaty (Post KNSM z dnia 16.12.2024), ale także konferencje (Post KNSM z dnia 18.12.2024). Działania te, ze względu na szersze spektrum oddziaływania, mogą kształtować kulturę bezpieczeństwa wśród wszechstronnego grona odbiorców.

Wskazane w tekście formy działalności organizacji studenckich to przede wszystkim spotkania ze służbami, kursy (realizowane zarówno *online*, jak i w formie bezpośredniej), wyjazdy studyjne itd. Ich celem jest rozwój czy poszerzenie rozmaitych zainteresowań związanych z sektorem bezpieczeństwa, nie zawsze możliwych do zrealizowania podczas zajęć akademickich. W szerszym spojrzeniu mogą przyczyniać się do kształtowania odpowiedniej i świadomej kultury bezpieczeństwa wśród studentów, podczas których poznają oni procedury zachowania się w sytuacjach kryzysowych, obowiązki służb, przez co mogą stawiać się bardziej

świadomymi obywatelami. Niniejszy artykuł może stać się przyczynkiem do dalszych badań, przede wszystkim w zakresie konkretnego oddziaływania tych inicjatyw na osoby biorące w nich udział (zarówno samych studentów, uczniów klas mundurowych, ale i nauczycieli). Niestety sam udział w spotkaniach i warsztatach, nie jest równoznaczny ze wzrostem świadomości wszystkich uczestników na temat zagrożeń, mimo szczytnych założeń organizatorów. Zaangażowanie w organizację oraz współorganizację inicjatyw ze służbami oraz podmiotami wspierającymi leży także w interesie organów państwowych, oddziałując na ich pozytywny odbiór wśród obywateli.

Dalsze badania mogą być pomocne w wykazaniu, że organizacje studenckie, będące łącznikiem między studentami a przedstawicielami władz uczelnianych, mogą oddziaływać na kształtowanie kultury bezpieczeństwa. Przekładanie nabytej wiedzy w praktykę przyczynia się nie tylko do kształtowania norm i wartości, ale także podnoszenia kluczowych kompetencji, szczególnie tych związanych z obronnością oraz pojmowaniem bezpieczeństwa. Wobec powyższego wskazane jest dalsze zagłębienie się w zaprezentowane zagadnienie.

Bibliografia

1. Batorowska, H., 2018. Kultura bezpieczeństwa informacyjnego. Edukacja-Technika-Informatyka, 9(1).
2. Batorowska, H., 2021. Kultura bezpieczeństwa informacyjnego w środowisku walki o przewagę informacyjną. Kraków. Libron.
3. Bezpieczeństwo na warsztatach [online]. Dostępne pod adresem: https://portal.umk.pl/pl/article/bezpieczenstwo-na-warsztacie?utm_source=newsletter&utm_medium=title&utm_campaign=bezpieczenstwo-na-1921 [dostęp: 30.12.2024].
4. Błaszczak, I., Chojnacki W., 2018. Konstruktywistyczne i komunikacyjne aspekty kształtowania kultury bezpieczeństwa personalnego w szkole. Transformacje. Pismo interdyscyplinarne, 1/2.
5. Bocian, D., Policjanci zaprosili studentów na strzelnicę [online]. Dostępne pod adresem: https://torun.policja.gov.pl/kb3/informacje/wiadomosci/144929,Policjanci-zaprosili-studentow-na-strzelnice.html?fbclid=IwAR2UuXI9xtn3ziPJ_ykRLkUeH1OeRMtrgKgIV2YfQ8gDymz8VYQrys2bb2w [dostęp: 29.12.2024].
6. Boryczko, B., Kurcz, L. 2014. Studenckie Koła Naukowe jako element wspomagający proces nauczania na wyższej uczelni. Eduk. Ustaw. Dorosłych, 4(87).
7. Buttolph-Johnson Janet, Reynolds Henry T., Mycoff Jason D., 2010. Metody badawcze w naukach politycznych. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
8. Centrum Prewencji Terrorystycznej to jednostka Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego zajmująca się w szeroko pojętą profilaktyką antyterrorystyczną [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.tpcoe.gov.pl/cpt/o-nas/1659,Centrum-Prewencji-Terrorystycznej-to-jednostka-Agencji-Bezpieczenstwa-Wewnetrzne.html> [dostęp: 29.12.2024].

9. Chojnacki, W., 2022. Edukacja dla bezpieczeństwa w perspektywie jakości kształcenia i kultury bezpieczeństwa narodowego. *Pedagogika Społeczna*, 3(85).
10. Cieślarczyk, M., Filipek, A., 2016. Metodologiczne podstawy badania kultury bezpieczeństwa na przykładzie systemu zarządzania kryzysowego. *Kultura Bezpieczeństwa*, 3-4.
11. Cieślarczyk, M., Filipek, A., Grzywacz, A., Jarmoszko, S., Kalinowski, R., Szmitkowski, P., Świderski, A., 2015. Kultura bezpieczeństwa obywateli a funkcjonowanie systemu zarządzania kryzysowego w wymiarze lokalnym. Wyniki badań empirycznych. *Kultura Bezpieczeństwa*, 3-4.
12. Cieślarczyk, M., Filipek, A., Świderski, W., Ważniewska, J., 2014. Istota kultury bezpieczeństwa i jej znaczenie dla człowieka i grup społecznych. *Kultura Bezpieczeństwa*, 1-2.
13. Cieślarczyk, M., 2010. Kultura bezpieczeństwa i obronności. Siedlce: Wydawnictwo Akademii Podlaskiej.
14. CPT ABW dba o świadomość antyterrorystyczną [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.gov.pl/web/sluzby-specjalne/cpt-abw-dba-o-swiadomosc-antyterrorystyczna> [dostęp: 30.12.2024].
15. Filipek, A., Gałek, B., (red.), 2014. Współczesne bezpieczeństwo i kultura bezpieczeństwa, Siedlce: Wyd. PWHH.
16. Frankfort-Nachmias, Ch., Nachmias, D., 2001. Metody badawcze w naukach społecznych. Poznań: ZYSK i S-KA Wydawnictwo.
17. Górski, M., Czym jest kryminalistyka i co żołnierz ma w plecaku? Warsztaty dla szkół mundurowych na UMK [online]. Dostępny pod adresem: <https://bydgoszcz.tvp.pl/74249926/warsztaty-dla-szkol-mundurowych-na-umk?fbclid=IwAR13AMKZGSEyPlMqVQUvwANsIsEByh-3OEz6CGp8LZpUBnmfV9tzU309b0g> [dostęp: 30.12.2024].
18. Grabowska-Lepczak, I., 2017. Metodyka w edukacji dla bezpieczeństwa. *Zeszyty Naukowe SGSP*, 1(62).
19. Hołyst, B., 2017. Bezpieczeństwo. Programy promocji. Warszawa. PWN.
20. International Atomic Energy Agency, 1986. Summary Report on the Post Review Meeting on the Chernobyl Accident, Report by International Nuclear Safety Advisory Group, Vienna.
21. Jarmoszko, S., 2010. Nowe wzory kultury bezpieczeństwa a procesy deterioracji więzi społecznej, W: Reklajtis E., Wiśniewski R., Zdanowski J, red. Jedność i różnorodność. Kultura vs. kultury, Warszawa: Wydawnictwo Znak.
22. Józefowicz, W., 2016. Kształtowanie kultury bezpieczeństwa informacji. *Wiedza Obronna*, (1-2).
23. Kaczmarczyk, T., Bogucka, A., 2022. Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa. *Zeszyty Naukowe Pro Publico Bono*, 1.
24. Kamińska, E., Spotkanie ze studentami [online]. Dostęp pod adresem: <https://www.sw.gov.pl/aktualnosc/zaklad-karny-nr-1-w-grudziadzu-spotkanie-ze-studentami24> [dostęp: 29.12.2024].
25. Kleer, J., Kleiber, M., 2015. Wprowadzenie – specyfika współczesnych zagrożeń. Zagrożenia globalne barierami rozwoju.

26. Koła i kluby naukowe na UMK [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.biuro-karier.umk.pl/kola-naukowe-na-umk#Ko%C5%82o%20Naukowe%20S%C5%82u%C5%BCb%20Mundurowych> [dostęp: 30.12.2024].
27. Koło Naukowe Służb Mundurowych [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100069264855663> [dostęp: 30.12.2024].
28. Koło Naukowe Służb Mundurowych [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.wnopib.umk.pl/student/kola-naukowe-i-organizacje-studenckie/kolo-naukowe-sluzb-mundurowych-umk/11163-2/> [dostęp: 30.12.2024].
29. Konkurs wiedzy o bezpieczeństwie granic II RP – w 100-lecie Korpusu Ochrony Pogranicza dla uczniów szkół ponadpodstawowych Województwa Kujawsko-Pomorskiego [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.wnopib.umk.pl/konkurs-wiedzy-o-bezpieczenstwie-granic-ii-rp/> [dostęp: 30.12.2024].
30. Koźuch, A., Marzec, I., 2014, Studium przypadku jako strategia badawcza w naukach społecznych. Zeszyty Naukowe WSOWL, 2(172).
31. Krzewniak, D., 2023. Kultura bezpieczeństwa informacyjnego młodzieży w kontekście patotrości zamieszczanych w cyberprzestrzeni. Siedlce: Wydawnictwo Naukowe UwS.
32. Legia Akademicka [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.umk.pl/studenci/legia/> [dostęp: 30.12.2024].
33. Majchrzak, I., Zbaraszewska, A., Perspektywy studenckich kół naukowych [online]. Dostępny pod adresem: <https://forumakademickie.pl/wokol-nauki/perspektywy-studenckich-kol-naukowych/> [dostęp: 29.12.2024].
34. Majchrzak, I., Zbaraszewska, A., 2018. Studenckie koła naukowe jako organizacje umożliwiające poszerzanie wiedzy i umiejętności studentów wydziałów ekonomicznych uczelni szczecińskich. *Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis. Oeconomica*, 91.
35. Milczarek, M., 2000. Kultura bezpieczeństwa w przedsiębiorstwie – nowe spojrzenie na zagadnienia bezpieczeństwa. *Bezpieczeństwo Pracy: nauka i praktyka*, 17-20.
36. Obywatelu, przed cyberatakiem broń się sam [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/bezpieczenstwo/przestepstwa-internetowe-zapobieganie-i-zwalczanie.html> [dostęp: 30.12.2024].
37. Ochrona granic RP wczoraj i dziś – 100 lat doświadczeń wobec wyzwań współczesności, [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.wojsko-polskie.pl/aszwoj/articles/aktualnosci-2/ochrona-granic-rp-wczoraj-i-dzis-100-lat-doswiadczen-wobec-wyzwan-wspolczesnosci/> [dostęp: 29.12.2024].
38. Olechowski, A., 2022. Dezinformacja i propaganda orężem wojny kognitywnej. *Media i społeczeństwo*, 17.
39. Oleszak, W., 2014. Kultura bezpieczeństwa. Nowa koncepcja edukacji. *Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy*, 3.
40. Organizacje studenckie i organizacje doktorantów [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.umk.pl/studenci/organizacje/organizacje/?id=1498> [dostęp: 30.12.2024].

41. Piwowarski, J., Czajkowski, W., 2016. Strumienie kultury bezpieczeństwa w perspektywie wpływu społecznego. *Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego*, 10.
42. Piwowarski, J., 2016. Polska koncepcja kultury bezpieczeństwa. Reminiscencje z okazji 70 rocznicy urodzin profesora Mariana Cieślarczyka. *Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego*, 10.
43. Pojęcia stosowane w statystyce publicznej [online]. Dostępny pod adresem: <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/4737,pojecie.html> [dostęp: 29.12.2024].
44. Post Agencji Wywiadu z dnia 15.04.2024 [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.facebook.com/AWgovPL/posts/pfbid02LUPZrdYRXXNdx15zVqxhevynpWZcj7jK91XhT6B3Vz4GcpQ1nAA81jSkUd6ZviPyl> [dostęp: 30.12.2024].
45. Post KNSM z dnia 14.11.2024 [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100069264855663> [dostęp: 30.12.2024].
46. Post KNSM z dnia 28.03.2023 [online]. Dostępny pod adresem: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02hqmg3veS5Q1hMFjCjErL79yyZbgY7bawV92EwTveSzRwr7bDctjoXuaWoRtzt5Wl&id=100069264855663 [dostęp: 29.12.2024].
47. Post KNSM z dnia 30.04.2024 [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.facebook.com/wnopib.umk/posts/pfbid0JWtoJfqScHLXMzUmKc6mASkXsRBpqqBFuSufjFCoG4mZAeFRb94HWb4Pjvx7n8nvl> [dostęp: 30.12.2024].
48. Post KNSM z dnia 9.11.2024 [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100069264855663> [dostęp: 30.12.2024].
49. Post KNSM z dnia 16.12.2024 [online]. Dostępny pod adresem: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0f91yUiRon5xfJDpuE6KAWWDcvMqz9iCnuB6dhYNcJFuz5ptiNE2SihGMrYKBoAz9l&id=100069264855663 [dostęp: 15.02.2025].
50. Post KNSM z dnia 18.12.2024 [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.facebook.com/photo?fbid=895366192782201&set=pcb.895366246115529> [dostęp: 15.02.2025].
51. Programy studiów i efekty kształcenia [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.wnopib.umk.pl/student/programy-studiow/> [dostęp: 17.12.2024].
52. Pypczyński, S., Spotkanie policjantów ze studentami Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie UMK [online]. Dostępny pod adresem: <https://torun.policja.gov.pl/kb3/informacje/wiadomosci/146031,Spotkanie-policjantow-ze-studentami-Wydzialu-Nauk-o-Polityce-i-Bezpieczenstwie-U.html> [dostęp: 29.12.2024].
53. Security Culture [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.icao.int/Security/Security-Culture/Pages/default.aspx> [dostęp: 15.12.2024].
54. Skubisz, J., 2018. Profilaktyka a bezpieczeństwo szkolne. Zarys problematyki. *Zarządzanie innowacyjne w gospodarce i biznesie*, 2(27).
55. Stankiewicz, M., Sznajder, M., 2010. *Kultura bezpieczeństwa i higieny pracy w organizacji*, W: J. Ejdyś, red. *Kształtowanie kultury bezpieczeństwa i higieny pracy w organizacji*, Białystok: Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej.
56. Statut Studenckiego Koła Naukowego Służb Mundurowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

57. Studenski, R., 2000. Kultura bezpieczeństwa pracy w przedsiębiorstwie. *Bezpieczeństwo Pracy: nauka i praktyka*, 1-4.
58. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668, z późn. zm.).
59. Ważniewska, J., 2022. Bezpieczeństwo społeczeństwa cyfrowego we współczesnym świecie. Siedlce.
60. Wiśniewska-Paź, B., 2022. Bezpieczeństwo personalne i strukturalne w kontekście kształtowania współczesnej kultury bezpieczeństwa. *Transformacje*, 2.
61. Wiśniewska-Paź, B., (red.), 2018a. Współczesne zagrożenia – bezpieczeństwo – edukacja. Czyli jak uczyć społeczeństwo zasad bezpieczeństwa. Wrocław.
62. Wiśniewska-Paź, B., (red.), 2018b. Instytucje edukacyjne – zagrożenia – bezpieczeństwo. Konteksty prawne, społeczne, edukacyjne i zdrowotne. Toruń.
63. Wróblewska, W., 2013. Postawy studentów wobec działalności w kołach naukowych. *Przegl. Badań Eduk*, 2(17).
64. Włodarczyk, E., Sadowska-Wieczek, E., Rokitowska, J., 2018. Edukacja dla bezpieczeństwa. Istota i uwarunkowania, Kraków: Libron.
65. Zwiększamy zatrudnienie [online]. Dostępny pod adresem: <https://www.sw.gov.pl/aktualnosc/zaklad-karny-nr-1-w-grudziadzu-zwiekszamy-zatrudnienie> [dostęp: 30.12.2024].
66. Żurkowski, Z., 2015. Kultura bezpieczeństwa w przedsiębiorstwie. *Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie / Politechnika Śląska*, 77.